

IN MEMORIAM: ADRIAN MACOVEI

În ziua de 12 septembrie 2023, a încetat să bată inima unuia dintre ultimii reprezentanți ai sectorului/departamentului de *istorie modernă* din vechea gardă a Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” al Academiei Române – Filiala Iași, cercetătorul științific dr. **Adrian Macovei**.

Născut pe plaiuri bucovinene, în localitatea Marginea din județul Suceava, la 13 ianuarie 1935, în familia preotului Octavian și Eleonora (învățătoare) Macovei, a urmat cursurile școlii primare și gimnaziale în comuna natală, de unde – constrâns de împrejurări politice (refugiul) și administrative specifice vremurilor – a ajuns în celălalt capăt de țară, la Arad, urmându-și părintele spre noua-i funcție ecleziastică, în altă parohie. În orașul bănățean, și-a continuat studiile medii la primul și renumitul liceu românesc de băieți „Moise Nicoară”, după absolvirea căruia a revenit în Moldova, la Iași, pentru a urma, între anii 1953 și 1957, cursurile Facultății de Istorie și Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”. Încheind cu brio ciclul universitar, a fost repartizat la Institutul de Istorie și Filologie al Filialei ieșene a Academiei Române, pe funcția de bibliotecar. Probabil, „originea familială” nu tocmai sănătoasă – din perspectiva decidenților de atunci – se dovedise, pentru tânărul absolvent, incompatibilă cu un post de cercetare, pe care l-ar fi meritat cu prisosință și pe care avea să-l ocupe, totuși, în condițiile dezghețului ideologic de mai târziu, prin concurs.

Personal, am avut bucuria de a-l întâlni pe viitorul coleg, colaborator și prieten, în toamna anului 1962, când, după încheierea studiilor universitare, am fost încadrat, prin repartitie guvernamentală, pe funcția de cercetător științific stagiar, la același Institut, unde Adrian Macovei îndeplinea sarcina devenită ingrată de bibliotecar. Ingrată, pentru că trebuia să vegheze și să administreze transferul întregului fond de carte al bibliotecii, din localul fostei Academii Mihăilene – instituție condamnată, de oficialitățile vremii, spre a fi demolată – la noul sediu al Institutului, situat pe fosta stradă Karl Marx (actuala Lascăr Catargi). În trecut fie spus, această „bejenie” sau refugiu al bibliotecii avea să se repete peste exact o jumătate de veac, în 2012, când, în virtutea unei legi strămb concepută de autoritățile politice postdecembriste, cea a *retrocedării in integrum* și anapoda aplicată de o instanță judecătorească „independentă”, întregul fond de carte (mult sporit între timp) a fost încărcat în saci și depozitat, vreme de câțiva ani, în spații inadecvate, situate în varii locații, inaccesibile și, desigur, inutilizabile pentru cercetători.

După organizarea noului sediu al Institutului și pe fondul unei sensibile relaxări ideologice și birocratice, bibliotecarul de până atunci Adrian Macovei, beneficiind de suplimentarea organigramei pentru funcțiile de cercetare, a obținut, prin concurs, postul de cercetător științific stagiar în cadrul sectorului de istorie modernă, condus – după decesul conferențiarului universitar Valerian Popovici, în 1967 – de eminentul profesor și jurist Constantin C. Angelescu. În cadrul acestui departament, din care însumi făceam parte și în care mai activau, la acea vreme – alături de șeful colectivului – Nicolae Corivan, Leonid Boicu, Iuliu Ciubotaru, Corneliu Istrati și Ecaterina

Negruți, am avut șansa nu doar de a ne apropia și cunoaște mai bine, pe durata câtorva decenii, dar și de a colabora și întrajutora la teme comune, ori complementare, în planurile anuale de cercetare științifică ale Institutului.

Astfel, urmând sfaturile înțelepte ale celui care ne-a călăuzit ucenicia în activitatea științifică, istoricul deja cunoscut și recunoscut în interiorul breslei, dr. Leonid Boicu, am înscris, în planurile individuale de cercetare, teme de istorie economică și socială a Moldovei în epoca modernă, pentru documentarea cărora existau – la Arhivele Statului din Iași – fonduri și surse inepuizabile de informații, descoperite de colegii noștri mai vârstnici, cu prilejul elaborării volumului colectiv *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848-1864. Contribuții*, prima lucrare ieșeană postbelică de istorie distinsă cu Premiul „N. Bălcescu” al Academiei (1964). Ani de-a rândul, am frecventat, împreună, sala de lectură a Arhivelor Statului, situată, în acea vreme, în ospitaliera incintă a mănăstirii Golia, pentru adunarea informațiilor necesare elaborării temelor de plan consacrate ocnelor și, respectiv, vâmlor Moldovei, în deceniile premergătoare constituirii statului național român modern. Și tot împreună, aveam să dezvoltăm aceste teme în cuprinsul propriilor dizertații doctorale, coordonate de fostul nostru dascăl Dimitrie Berlescu. Dacă, personal, am optat pentru studiul ocnelor de sare, colegul Adrian Macovei și-a asumat sarcina investigării și aprofundării problematicii complexe a organizării, evoluției și contribuției vâmlor la formarea pieței unice, ca premisă economică esențială a procesului unificării politice a celor două Principate, Moldova și Țara Românească. Anticipată prin publicarea câtorva studii analitice exemplare prin temeinicia documentării, ca și prin consistența și acuratețea interpretării, lucrarea de sinteză – semnificând și teza sa de doctorat, susținută în anul 1978 – *Moldova și Țara Românească de la unificarea economică la unirea politică din 1859* avea să vadă lumina tiparului mult mai târziu, în seria „monografiilor istorice” ale Editurii Universității „Al. I. Cuza” din Iași, în 1989, cu prilejul aniversării celor 13 decenii de la înfăptuirea Unirii Principatelor.

Cu și mai mare întârziere față de data elaborării și ofertării, spre publicare, (inițial) Editurii Academiei, avea să fie tipărită și o altă lucrare la care am ostenit împreună câțiva ani, purtând titlul *Între Revoluție și Unire. Pagini de istorie socială. Frământări jărănești în Moldova (1848-1859)*. Volumul de documente, realizat după investigații susținute în fondurile existente nu numai la Iași, ci și în principalele centre arhivistice din Moldova și București, prefațat de un amplu studiu introductiv, a suportat repetate și dramatice selecții și comprimări, de-a lungul anilor, pentru a ajunge la o paginație convenabilă editorului, prin raportare la costurile tipografice în uz. Redusă, astfel, la jumătate, lucrarea, retrasă între timp de la Editura Academiei, avea să vadă lumina tiparului abia în anul 1997, la Casa Editorială „Demiurg” din Iași.

Nu aceeași șansă a avut, însă, o altă lucrare, de mare interes istoric pentru cei ispițiți de cunoașterea epocii formării statului național român, realizată de Adrian Macovei în colaborare cu Iuliu Ciobotaru și rămasă în manuscris. Este vorba de două masive volume (în limba franceză), cuprinzând *Corespondența politică a lui Grigore Al. Ghica (1849-1856)*, pe care cei doi exigenți cercetători n-au mai apucat să le colaționeze, decât parțial, și să le asigure forma finală, spre a fi încredințate tiparului. Pierderea prea timpurie a colaboratorului, alăturată altor dureroase șocuri (pensionarea-i precipitată și decesul soției) i-au diminuat entuziasmul și i-au redus interesul pentru continuarea activității științifice, determinându-l să transfere manuscrisul menționat, din arhiva Institutului, în cea a Direcției Județene Iași a Arhivelor Naționale. În funcție de clauza înscrisă de donator cu prilejul depunerii lucrării, spre conservare, aceasta va putea fi lesne finalizată și valorificată în viitor, de alți cercetători, marcând astfel o contribuție istoriografică majoră la cunoașterea epocii, problematicii și protagoniștilor fondării statului național român modern.

În afara volumelor mai sus amintite, activitatea istoricului Adrian Macovei se ilustrează, cu pregnanță, prin suita studiilor analitice publicate în paginile „Anuarului Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” (AIIAI) și ale „Arhivei Genealogice”, ori în periodicele „Acta Moldaviae Meridionalis” și „Revista de Istorie a Moldovei”. Între acestea, fără a le cuprinde în integralitate, aș menționa *Unele aspecte din istoria Universității ieșene* (t. XIV/1977), *Principatele Române și sistemul vamal otoman la jumătatea secolului al XIX-lea* (t. XVI/1979) și, mai ales, excelentul studiu (care putea constitui o carte de sine-stătătoare) dezvoltat serial și publicat în cinci numere succesive ale aceluiași „Anuar” ieșean, din anii 1982-1986. Cu un an înaintea părăsirii,

prin pensionare, a Institutului, s-a numărat printre colaboratorii volumului omagial închinat istoricului Leonid Boicu, cu prilejul împlinirii vârstei de 65 de ani, *Itinerarii istoriografice*, apărut în 1996, sub coordonarea lui Gabriel Bădărău, în cuprinsul căruia a publicat studiul *Considerații istorice privind fostul târg al Fălciului*. Demn de remarcat este faptul că toate studiile sau notele pe care le-a elaborat și publicat de-a lungul anilor pot fi luate ca model de temeinică documentare (prin apel predilect la izvoarele arhivistice, complinite prin sursele istoriografice), de riguroasă și judicioasă analiză, spre a formula apoi concluzii greu de rectificat prin viitoare cercetări focalizate pe aceleași subiecte. Poate, doar de adăugat nuanțe.

Nu pot încheia acest *memento* consacrat fostului coleg, colaborator și prieten Adrian Macovei fără a aminti de neșansa finalizării unui alt proiect științific, pe cât de generos și de necesar, în intenție, pe atât de complex, de riscant și de greu realizabil în realitate, de cei care l-au asumat. Este vorba de *Dicționarul istoric al localităților din Moldova*, lucrare științifică proiectată de Corneliu Istrati și Adrian Macovei, pentru câțiva ani, în speranța deșertă a atragerii mai multor forțe de cercetare din cadrul Institutului, implicit a fondurilor aferente pentru dorita materializare. Or, asemenea obiectiv reclama, din start, efortul unei întregi echipe, dacă nu al unei instituții, în condițiile în care – se știe – volumul de muncă pentru un astfel de dicționar este, de regulă, invers proporțional cu satisfacția oferită, la încheiere, fiecărui colaborator. Și totuși, inițiatorii proiectului nu au demobilizat. Au adunat mii de fișe tematice (risipite după pensionarea inițiatorilor) din arhive și biblioteci și au elaborat doar câteva studii de caz, precum: *Vechi sate din ținutul Fălciu (Stăniilești, Oțetoaia)*, publicat în *AIAI* (t. XXIII/1986); *Pagini din istoria unui sat de răzeși, Vucani, județul Vaslui*, în „Acta Moldaviae Meridionalis” (vol. IX-X, 1987-1989); *Vechi sate de pe valea Prutului Mijlociu*, în „Revista de Istorie a Moldovei” (Chișinău, nr. 2/1991); *Descălecători de sate. Un studiu de caz (I și II)*, în „Arhiva Genealogică” (Iași, II/1995 și III/1996) și *Mălăiești – pagini de monografie*, în „Cronica Episcopiei Hușilor” (VII/2001). Atât s-a putut, dar proiectul, fără a-i mai sublinia importanța, oportunitatea și nevoia de a fi continuat, se cuvine a fi reținut între reperele valorice ale activității științifice desfășurate, cu devoțiune și trudnică modestie, de cei doi istorici ieșeni, ale căror suflete se vor fi regăsit acum pe tărâmurile celeste.

Aidoma altor plecări definitive din această lume, imperfectă, dar preferată totuși de muritori, despărțirea de istoricul Adrian Macovei a îndurerat familia – pe iubita și unica-i fiică, medicul și psihoterapeutul Alina Agache, și nepoțica Ruxandra – și a întristat comunitatea academică ieșeană, colegii de breaslă, colaboratorii și prietenii apropiați, care vor păstra vie în memorie chipul său blând, generos, jovial și condescendent, afișat față de semeni nu doar în anii tinereții, ci de-a lungul întregii vieți, până în amurg. A plecat *omul*, dar i-a rămas *opera*, una ce se cuvine judecată și/sau apreciată calitativ, nicidecum cantitativ, minuțios concepută, riguros documentată și elaborată prin valorificarea cu precumpănire a izvoarelor de primă mână, capabilă a-i fixa numele între istoricii consacrați ai epocii moderne și a-i eterniza, astfel, neuitarea în rândul celor care vin din urmă.

Dumnezeu să te ierte și să te odihnească în Împărăția Sa, stimate coleg, colaborator și prieten ADRIAN MACOVEI!

Dumitru Vitcu